

De liefde tot zijn land is ieder aangeboren ...

(1) Toen ik een jaar of acht was, legde ik een lijstje aan van 'Nederlandse kampioenen'. Ik herinner me de tevredenheid waarmee ik naar het lijstje keek, met een gevoel van 'wij mogen dan een klein land zijn, onbeduidend zijn wij niet'. Dat ik door chauvinistische sentimenten werd bevangen, is opmerkelijk, want gedurende het grootste deel van mijn jeugd bevond ik me helemaal niet in Nederland, maar in allerlei andere landen, waar mijn vader als geoloog te werk was gesteld. Later woonde ik als volwassene met een eigen gezin ook nog eens vijf jaar tot mijn genoegen in Amerika. Met zo'n internationale achtergrond lijkt een identiteit als wereldburger, als kosmopoliet, voor de hand te liggen. Toch heb ik me altijd van kinds af aan door en door een Nederlander gevoeld. Ik heb er vreemd genoeg nooit aan getwijfeld welk land het mijne was.

(2) Hoe komt dat eigenlijk? Want in zekere zin is al die nationale trouw op z'n minst bijzonder opmerkelijk te noemen. Vooral in tijden van internationalisering en mondialisering ligt het voor de hand dat burgers zich juist internationaal gaan organiseren en zich met grotere verbanden gaan identificeren, met grotere verbanden dan die van het eigen land en met de daarbij behorende cultuur. Waarom voelen we ons niet allemaal wereldburgers? Met andere woorden: waarom hechten we nog steeds zoveel waarde aan onze nationale identiteit? Is een zekere nationale trots eigenlijk wel aanvaardbaar?

(3) Behoefte aan saamhorigheid is iets wat we kennen uit onze kindertijd. Sterker nog. Een zekere mate van chauvinisme is voor kinderen de

normaalste zaak van de wereld. Trots zijn op je eigen familie, clan, buurt, dorp, stad, land is een van de middelen om je gunstig te onderscheiden van anderen die daar toevallig geen deel van uitmaken. Verbondenheid met de eigen kleine kring hoort bij de natuurlijke orde. Als ouders hun eigen kinderen niet belangrijker vonden dan andermans nageslacht, dan zouden die kinderen weinig kans hebben tot volwassenheid te komen. Verbondenheid komt neer op bevoordeling. Liefde krijgen is een voorkeursbehandeling ondergaan. Van het huiselijk gezin met zijn vanzelfsprekende onderlinge loyaliteiten, scherp afgebakend van andere kerngezinnen, is het een kleine stap naar een groter systeem van onderlinge solidariteit: een school, een dorp, een streek, een natie.

(4) In dit verband is het opvallend dat het gezin en de nationale staat in grote lijnen werken volgens hetzelfde principe: er is fysieke nabijheid, men geeft elkaar een voorkeursbehandeling ten opzichte van mensen die er niet bij horen en men vormt een front tegen externe bedreigingen. Dat is de waarde, het gevoel en de betekenis tot een gezin te behoren. Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor het bezit van een nationale identiteit: bij een land te behoren, de taal te spreken en de cultuur te kennen. Het creëert de mogelijkheid je op nationaal niveau ergens thuis te voelen. In beide gevallen gaat het om een natuurlijke behoefte. Uiteraard is de dichtbijheid en verwantschap tussen landgenoten minder krachtig dan tussen gezinsleden, maar ook tussen landgenoten bestaat zoiets onmiskenbaar, zie alleen al de manier waarop mensen hun landgenoten bejubelen

tijdens internationale sportwedstrijden en naar wie de sportieve voorkeur uitgaat, als men bijvoorbeeld naar de Olympische Spelen kijkt. Op zo'n moment gaat het niet alleen om liefde voor het eigen vaderland, maar ook om gevoelens van trots, om beter, sterker en succesvoller te willen zijn dan de ander. Schuilt daar niet een groot gevaar in?

(5) Vaak schiet de trots door en roept gekoketteer met identiteit alleen maar irritaties op. Iemand is Nederlander of Iraniër, homo, vrouw, boer, zwart, blank, hetero of vegetariër – wat is dat voor kinderachtige reden om trots op te zijn? Schermen met het begrip 'trots' vestigt er de aandacht op dat de club, het land of het volk waartoe jij behoort zich voordelig onderscheidt van mensen die er niet bij horen. Zo'n distinctiedrift heeft iets onuitstaanbaar zelfgenoegzaams.

(6) Hoe dan ook: liefde en trots liggen doorgaans in elkaars verlengde. Toch wordt het één veelal als onschuldig en als nastrevenswaardig gezien, terwijl het andere in beginsel als gevaarlijk en als afkeurenswaardig wordt beschouwd. Trots houdt immers een vergelijking met anderen in. Wie trots is op zijn land, op zijn volk en cultuur vindt zijn eigen land en volk beter dan andere landen. Dit soort gevoelens van superioriteit hebben in de vorm van nazisme, racisme en andere vormen van militant ethnocentrisme in het verleden tot gruwelijk onrecht en tot gigantische slachtpartijen geleid.

(7) Sinds de Tweede Wereldoorlog staat de Westerse ideologie gelukkig in het teken van de universele mensenrechten, waardoor het incorrect is om je nog langer voor te laten staan op een willekeurig aspect als geslacht, ras of geloofsovertuiging. Een veel sterkere dempende factor voor nationale trots is het individualisme, dat zich de laatste decennia in de Westerse wereld sterk

ontwikkeld heeft. In de individualistische wereldbeschouwing, waarin de mens verantwoordelijk is voor zijn eigen daden en zijn eigen keuzen maakt, komt niets meer in aanmerking voor zoiets als trots, behalve de eigen prestaties.

(8) Het individualisme gaat voorbij aan heroïsche of anderszins gedenkwaardige figuren uit het verleden, vindt alles wat met genealogie en afkomst te maken heeft onzin en distantieert zich ten slotte ook van trots op prestaties van contemporaine aard. Waarom zou iemand trots zijn op het Nederlands elftal als hij zelf niet heeft mee gevoetbald? Voor de individualist zou het daarom wel handig zijn als trots niet zou figureren in het complex van gevoelens die met identiteit te maken hebben. Want voor de autonome individualist is het eigenlijk niet van belang tot welke nationaliteit hij behoort. Hij houdt zich sowieso het liefst verre van nationale trots, zeker als deze voortkomt uit gevoelens die naar nationalisme reiken.

(9) Ondanks het gevaar van misplaatste superioriteit kan een zekere trots op de eigen nationale identiteit nooit geheel worden uitgebannen. En waarom zou dat ook moeten? Een identiteit is een ander woord voor het lidmaatschap van een groep en dat impliceert uiteraard, dat het wel en wee van je groeps-genoten je ter harte gaat. Dat ze je niet totaal onverschillig laten.

(10) Zelf ben ik bijvoorbeeld best trots op de unieke typisch Nederlandse Sinterklaastraditie, die volgens mij de Kerstman met straatlengten verslaat. Sinterklaas met zijn surprises en spotdichten is geestiger en inventiever dan die materialist met zijn rendieren.

(11) Het gevoel van een nationale identiteit, van verbondenheid met een land, vloeit, zoals gezegd, voort uit de even noodzakelijke als natuurlijke behoefte érgens bij te horen. Dat

bepaalt ook, dat het zogenaamde wereldburgerschap of kosmopolitisme niet als een reëel alternatief voor het hebben van een nationale identiteit beschouwd kan worden. Waarmee kan de kosmopoliet zich identificeren? Met heel de wereld? Hij voelt zich geen landbewoner maar een wereldbewoner. Maar dat is een buitengewoon ingewikkelde optie en voor mij in ieder geval een onmogelijkheid. Want de wereld als geheel is te groot en te veelvormig om je mee te identificeren, laat staan om er solidair mee te zijn. De wereldburger zonder wortels, zonder dwarsverbindingen, met een landonafhankelijke identiteit, bestaat niet, want een mens heeft steun nodig van gelijkgezinden en die vind je alleen als je je committeert, oftewel als je een identiteit kiest, dan wel aanvaardt.

(12) De nationaliteit is de grootste entiteit waar een mens nog identiteit aan kan ontlenen. Vergroot je de schaal nog verder, dan kom je in EU-regioenen terecht, een gemeenschap die de inwonenden niets zegt en waarover zij onverschillig hun schouders ophalen. Of je komt terecht in een nog grotere en nog meer diffuse sector als de Westerse wereld tegenover ... ? Het Oosten? De derde wereld? Te vaag allemaal.

*naar: Beatrijs Ritsema
uit: HP/DeTijd, 16 november 2007*

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

Het College voor Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.

(13) Een nationale identiteit wil ook zeggen: die hoort er wel bij en die niet. Dat is een wezenlijk element maar mag niet een al te dwingend karakter krijgen. Bij al te dwingende kaders worden individuen uit naam van de nationale identiteit monddood gemaakt, buitengesloten of onderdrukt. Niettemin, mensen die een identiteit delen, delen een belang. Dus zijn ze geneigd tot onderlinge loyaliteit en zullen ze voor elkaar opkomen. Dat geldt voor families, dorpen, buurten, sportverenigingen, vakbonden, beroepsverenigingen, maar ook voor landen.

(14) Een nationaliteit is overzichtelijk, handzaam en betekenisvol. Het ene land is echt anders dan het andere; dat merk je al als je de grens naar België overschrijdt. Veel dingen zijn elders leuker en beter dan in Nederland – ik zal het niet ontkennen. Maar het voordeel van Nederland voor mij is wel dat men er Nederlands spreekt (handig, want dat is toevallig ook mijn eerste taal) en dat alles bekend, vertrouwd en voorspelbaar is. Mensen houden van het bekende en zijn trots op waar ze van houden. Dat is een krachtig en natuurlijk psychologisch mechanisme, waar niks mis mee is.

Tekst 2 De liefde tot zijn land is ieder aangeboren ...

- 21p **21** Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal **200** woorden van de tekst 'De liefde tot zijn land is ieder aangeboren ...' Zorg ervoor, dat je samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent.
- Uit je samenvatting moet duidelijk worden:
- welke overeenkomsten er zijn tussen de identiteit van het gezin en de natie;
 - welk gevaar zich voordoet op het niveau van de identiteit van de natie;
 - welke factoren dit gevaar beperken en waardoor deze factoren remmend werken;
 - met welke redenering kosmopolitisme geen alternatief wordt gevonden voor de behoefte aan een nationale identiteit;
 - wat wordt geconcludeerd ten aanzien van het trots zijn op de eigen nationale identiteit.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

Tekst 2 De liefde tot zijn land is ieder aangeboren ...

In een goede samenvatting (maximumscore 21 punten) moeten de onderstaande informatie-elementen opgenomen zijn. Om de scores van de samenvatting per onderdeel te kunnen verwerken, zijn deze afzonderlijke informatie-elementen doorgenummerd.

21.1 maximumscore 4

(overeenkomsten)

Overeenkomsten identiteit gezin en nationale staat:

- men is elkaar (fysiek) nabij / men voelt verwantschap/saamhorigheid / trots op het eigene 1
- men geeft elkaar een voorkeursbehandeling / men is onderling loyaal 1
- men vormt een front tegen externe bedreigingen 1

21.2 maximumscore 2

(gevaar)

- Op het niveau van de (identiteit van de nationale) staat kan nationalisme / chauvinisme / overdreven identiteitsbesef / (doorgesloten) trots leiden tot distinctiedrift / superioriteitsgevoelens / (ergerniswekkende) zelfgenoegzaamheid / (militant) ethnocentrisme / onrecht / slachtpartijen 2

21.3 maximumscore 5

(beperkende factoren plus toelichting)

Beperkende factoren voor (al te nadrukkelijke) nationale trots / chauvinisme:

- het beginsel van de universele mensenrechten 1
- waardoor het incorrect is je (nog langer) te laten voorstaan op een willekeurig kenmerk (zoals geslacht, ras of geloofsovertuiging) 1
- de invloed van het individualisme 1
- (want) voor de individualist komen alleen de eigen prestaties in aanmerking / de individualist hecht niet aan heroïek uit het verleden / vindt alles wat met afkomst te maken heeft onzin / heeft een afkeer van nationalisme 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21.4 maximumscore 7

(redenering)

Kosmopolitisme / Wereldburgerschap is geen alternatief (voor de behoefte aan een nationale identiteit):

- want het komt niet tegemoet aan de (noodzakelijke en natuurlijke) behoefte ergens bij te horen / want leven zonder identiteit / zonder wortels bestaat niet 1
- want identificatie met de hele wereld / een landonafhankelijke identiteit is niet goed mogelijk 2
- want de nationaliteit vormt de grootst mogelijk entiteit voor onderlinge loyaliteit / voor het delen van belangen / want de wereld is te groot / te diffuus om je mee te identificeren 2

21.5 maximumscore 3

(conclusie)

- Er is niets mis met nationale trots / (Een beperkte mate van) nationale trots is acceptabel/aanvaardbaar/onvermijdbaar 2
- want die komt voort uit een natuurlijk/aangeboren/psychologisch mechanisme / want mensen houden van het bekende / want trots en identiteit horen bij elkaar 1

22.a Regeling met betrekking tot incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik in de samenvatting

Voor fouten met betrekking tot incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik kunnen in totaal maximaal 4 hele scorepunten worden afgetrokken. De toepassing van deze aftrekregeling kan overigens nooit leiden tot een negatieve score bij deze samenvattingsopgave. De minimumscore voor de opdracht is 0 punten.

Zie Vakspecifieke regel 2 voor exacte aanwijzingen omtrent aftrek.

22.b Regeling met betrekking tot woordgrensoverschrijding van de samenvatting

Voor de eerste overschrijding met 20 woorden dienen geen scorepunten te worden afgetrokken. Voor elke volgende overschrijding dienen per 5 woorden steeds 2 scorepunten te worden afgetrokken tot een maximum van 16 scorepunten.

De toepassing van de aftrekregeling kan overigens nooit leiden tot een negatieve score bij deze samenvattingsopgave. De minimumscore voor de opdracht is 0 punten.

Schematisch:

201 - 220: 0 scorepunten aftrek;

221 - 225: 2 scorepunten aftrek;

226 - 230: 4 scorepunten aftrek;

231 - 235: 6 scorepunten aftrek;

236 - 240: 8 scorepunten aftrek;

et cetera, tot een maximale aftrek van 16 punten.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 28 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

tekst 1 naar: Gustaaf Haan, de Volkskrant, 24 februari 2007

tekst 2 naar: Beatrijs Ritsema, HP/De Tijd, 16 november 2007